VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

SQS
1–2/2024

39

Pervoskooppi
Artikkelit

Ääni, intersektionaalisuus ja ironian monitulkintaisuus Zadie Smithin novellissa ”Miss Adele Amidst the Corsets”

Riikka Pirinen

ABSTRAKTI

Tutkin artikkelissani Zadie Smithin novellia ”Miss Adele Amidst the Corsets” (2019) queerin elämän kuvauksena ja siitä kertomisena. Analyysissä havainnollistetaan Smithin novellia tapausesimerkkinä käyttäen, kuinka queerista elämästä ja eettisesti lukijaa haastavista, yksilön yhteiskunnalliseen asemaan ja identiteettiin vaikuttavista risteävistä eroista kerrotaan novellimuodon kehyksessä. Kiinnitän huomioni kerronnan rakenteellisiin seikkoihin, etenkin kertojan ja henkilöhahmon väliseen suhteeseen ja sen vaikutuksiin novellin kokonaistulkintaan. Analyysini osoittaa, että kerronnan keinoilla, kuten vapaalla epäsuoralla esityksellä, on elimellinen rooli eettisiä ja kontekstoivia tulkintoja tehtäessä. Kohdeaineistoni nivoo queerin ja intersektionaalisuuden yhteen sekä kerronnan analyysissä että novellin tulkinnassa.

”Miss Adele Amidst the Corsets” haastaa lukijaansa pohtimaan etenkin sukupuoleen ja rotuun liittyviä risteäviä eroja. Näiden risteävien erojen tarkastelun rinnalla kysyn, millä tavoin Smithin novelli esittää queerin päähenkilön ääntä ja mieltä, ja millaisia tulkintoja näistä esityksistä on mahdollista tehdä kerronnallisten äänten analyysiä hyödyntäen. Feminististä ja queer-narratologiaa sekä intersektionaalisuuden teoriaa yhdistäen pohdin artikkelissani, millaisia uusia avauksia etenkin ironian huomioiminen intersektionaalisuuden teorian kehyksessä voi tarjota sekä kertomuksentutkimukselle että intersektionaalisuuden hyödyntämiselle kirjallisuustieteessä.

Avainsanat: kerronnallinen ääni; queer-narratologia; intersektionaalisuus; ironia; novelli; vapaa epäsuora esitys

ABSTRACT

In my article, I examine Zadie Smith’s short story “Miss Adele Amidst the Corsets” (2019) as a description of the queer life. The analysis illustrates Smith’s short story as an example of how the intersecting differences, that challenge the queer life and ethically affect the reader’s social status and identity, are narrated within the framework of the short story form. I draw my attention to narrative structure, in particular the relationship between the narrator and the character and its effects on the interpretation of the entire story. My analysis shows that the narrative devices, such as free indirect discourse, can play a quintessential role in considering the ethics and contextual interpretations of a narrative. Smith’s story brings queer and intersectionality together the both in the level of analysis and interpretation of the short story.

“Miss Adele Amidst the Corsets” challenges the reader to consider the intersecting differences between, particularly, gender and race. Moreover, by acknowledging these intersectional differences, I ask by what means Smith’s short story represents the voice and mind of the queer protagonist, and how and why the interpretations are shaped by these representations of narrative voices. Utilizing feminist and queer-narratologies and intersectional theory, I ponder what kind of new approaches, such as the consideration of irony within the framework of intersectional theory, it is possible to provide for both narrative theory and intersectionality in literary studies.

Keywords: narrative voice; queer narratology; intersectionality; irony; short story; free indirect discourse

Johdanto

Tässä artikkelissa käsittelen Zadie Smithin *Grand Union* -teoksessa (2019)[1] ilmestynyttä novellia ”Miss Adele Amidst the Corsets” (tästä eteenpäin MA) [suom. ”Miss Adele korsettien parissa”; oma suomennos] ja sen tarjoamia tulkintamahdollisuuksia intersektionaaliseen luentaan hyödyntäen etenkin kerronnan keinojen analyysiä. Novellin päähenkilö on musta, keski-ikäinen transnainen Miss Adele, joka työskentelee kabaree-esiintyjänä New Yorkissa. Tulkitsen Adelen queeriksi henkilöhahmoksi, sillä novelli luonnehtii Adelea sekä sukupuolitransition läpikäyneeksi henkilöksi että drag queeniksi. Novelli koostuu pääasiassa yhdestä tapahtumasta alusvaatekaupassa, josta Miss Adele on ostamassa itselleen uutta korsettia. Miss Adele kamppailee tarinassa jatkuvan syrjinnän ja sen uhan sekä omien ennakkoluulojensa ristipaineessa. Smithin novellissa henkilöhahmot päätyvät asiakaspalvelutilanteessa syyttelemään toisiaan, mikä pakottaa lukijan kohtaamaan henkilöhahmojen omat ennakkoluulot.

Artikkelissani lähestyn queeria keskittyen henkilöhahmoihin sekä niihin kerronnan strategioihin, jotka tukevat tulkintaa novellista queer-kirjallisuutena. Nivellän queerin osaksi feinististä ja intersektionaalista analyysiä. Analyysini hyödyntää kertomusteorian ja erityisesti feinististen ja queer-narratologian näkökulmia. (Esim. Lanser 1992, 2015 ja 2018; Warhol ja Lanser 2015.)[2] *Queer* voidaan ymmärtää laajasti outona ja pervona, normeista poikkeavana sekä niitä rikkovana ja haastavana. Usein termiä käytetään havainnollistamaan etenkin heteronormista poikkeavaa sukupuolien ja seksuaalisuuden kirjoa sekä näiden kategorioiden rikkomista ja rikastuttamista esimerkiksi normista poikkeavilla intiimielämän muodoilla. (Karkulehto 2007, 28.) Queer voi siis viitata niin erilaisiin ihmisryhmiin kuin tulkinnan ja lukemisen tapoihin. Smithin novellin päähenkilön identiteetti ei ole myöskään tarkkaan nimetty, mikä vastaa queerin sementoituja määritelmiä ja kategorioita pakenevaa henkeä. Miss Adelen kerrotaan olleen menneisyydessään Darren Bailey eikä hän halua häntä kutsuttavan nimellä ’sir’. Sen sijaan novellin muut henkilöhahmot ja kertoja nimeävät hänet muun muassa transihmiseksi, herraksi, naiseksi ja ladyksi. Tarinan ulkopuolinen, henkilöimättömäksi jäävä kertoja, viittaa Adeleen persoonapronominilla ’she’. Analyysini pureutuu Adelen identiteetin queeriuteen, nimeämiseen ja identiteetin kategorisoinnin ongelmiin kerronnallisten äänteen tarkastelulla.

Intersektionaalisuuden ymmärrän viittaavan siihen, kuinka yhteiskunnallisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti rakentuvat erot, kuten sukupuoli, luokka ja rotu[3] vaikuttavat ihmisen asemaan yhteiskunnassa ja kuinka nämä erot risteävät. Intersektionaalisuuden teoria käsittelee aina sosiaalista epätasa-arvoa ja vallan eri muotoja, eikä intersektionaalisuudesta voida puhua ilman sosiaalista kontekstia tai käsittelemättä erojen suhteita toisiinsa (Hill Collins ja Bilge 2016). Kysyn, mitkä kerronnan keinot tekevät Smithin novellista hedelmällisen maaperän queerista elämästä kertomiselle. Samalla analyysini Smithin novellista osoittaa, millä keinoilla lukijaa eettisesti haastavista intersektionaalisista eroista kerrotaan.

1 Novelli on julkaistu ensimmäisen kerran 2014 *The Paris Reviewissa.* Viittaan läpi artikkelin novellin versioon, joka on julkaistu osana teosta *Grand Union* (2019).

2 Smithin tuotantoa on tutkittu laajasti jälkikoloniaalisen kirjallisuudentutkimuksen alalla, jossa on kiinnitetty huomiota myös hänen teostensa queer-luentaan (ks. esim. Carbajal 2016).

3 Käytän artikkelissa termiä ”rotu” metodologisista ja kontekstuaalisista syistä. Pohjois-amerikkalaisesta tutkimus- ja aktivismitraditiosta ponnistava intersektionaalisuus on historiallisesti kiinnittänyt huomiota etenkin mustien naisten yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen asemaan ja tässä traditiossa termi ”rotu” (race) on aktiivisesti käytössä, kun kuvataan erilaisten erojen, kuten luokan, rodun ja sukupuolen risteymiä.

Käsittelen queeria erityisesti yhtenä intersektionaalisena erona: kuinka novellin päähenkilön queer identiteetti yhdessä muiden tekijöiden kanssa vaikuttaa tulkintaan novellista, millä keinoin risteävistä eroista kerrotaan ja millaisia mahdollisuuksia tällainen analyysi avaa queer-hahmoista kertomiselle? Tässä artikkelissa viitaan queerilla elämällä henkilöhahmon queer-identiteettiin sekä sen ehdollistamiin elämän osa-alueisiin. ”Miss Adele Amidst the Corsets” haastaa lukijaansa pohtimaan etenkin sukupuolen ja rodun risteäviä eroja. Näiden risteävien erojen tarkastelun rinnalla kysyn, millä tavoin Smithin novelli esittää queerin päähenkilön ääntä ja mieltä, ja millaisia tulkintoja näistä esityksistä on mahdollista tehdä kerronnallisten äänten analyysiä hyödyntäen.

Seuraavissa luvuissa käsittelen Smithin novellia tapausesimerkkinä kertomuksesta, jonka intersektionaaliseen queer-tematiikkaan voidaan pureutua kerronnan keinoja analysoiden.[4] Kiinnitän huomioni etenkin novellin kertojan ja päähenkilön väliseen suhteeseen sekä tapoihin esittää päähenkilön mieltä. Novellin kerronnalliset ratkaisut ovat erottamattomassa suhteessa novellin aiheisiin, teemoihin ja tulkintaan, joten tämän ambivalenssin hahmottaminen vaatii osakseen juuri kerronnan rakenteellista analyysiä (vrt. esim. Lanser 2018, Young 2018). Liikun artikkelin edetessä kerronnan keinojen analyysista kohti laajempia tulkinnallisia kokonaisuuksia ja nostan esille sekä novellimuodon että lukijan position merkitykset kokonaistulkinnassa.

4 Kirjallisuustieteessä yhä laajeneva tutkimuskenttä on formalistinen queer-tutkimus, joka kytkeytyy myös feministisiin keskusteluihin ”uudesta formalismista”. Uusi formalismi tarkentaa etenkin muotojen poliittisiin merkityksiin ja pyrkii näin kontekstoimaan merkitystasoja. (Ks. esim. Amin, Musser ja Pérez 2017; Bradway 2021.)

Kerronnasta tulkintaan

Smithin novellin juonellinen jännite rakentuu hahmojen välisille suhteille, jotka tuntuvat ajautuvan törmäyskurssille: Miss Adele on varma, että kassan takana lymyilevä alusvaateliikkeen omistaja, hänen epäilyksensä herättävä Herra Alexander, suhtautuu häneen ennakkoluuloisesti. Novellin edetessä kerrontatilanne tukeutuu yhä voimakkaammin Miss Adelen näkökulmaan ja hänen tajunannakuvauksiinsa sekä henkilöhahmojen – Miss Adelen, Herra Alexanderin, tämän myyjänä työskentelevän vaimon sekä myymäläapulaisen – väliseen dialogiin. Lisäksi kerrontaa rytmittävät viittaukset Adelen omaan menneisyyteen. Lukijan saadessa lisää tietoa novellin päähenkilöstä epävarmuuden tunnelma ja mahdollisuus väärin ymmärtämiseen niin henkilöhahmojen kuin tekstin ja lukijan välillä kuitenkin kasvaa. Mitä syvemmälle Adelen ajatuksiin ja näkökulmaan kerronta uppoaa, sen vaikeampi lukijan on hahmottaa, kuka tai ketkä henkilöhahmoista suhtautuvat toisiinsa ennakkoluuloisesti. Näin Smithin novelli tematisoi ja havainnollistaa kokonaisuutena sitä intersektionaalisuuden teorian esille nostamaa ajatusta, että toisiaan risteävät, identiteettejä ja yhteiskunnallisia asemia muovaavat erot, kuten sukupuoli, rotu ja seksuaalisuus, heijastelevat aina myös valtarakenteita.

Adelen epäilyt etenkin Herra Alexanderin syrjivästä asenteesta muodostuvat novellissa arvoitukseksi, jonka varmuudesta lukija yrittää tarinan edetessä päästä perille. Yksi novellintutkimuksen keskeisimmistä väitteistä on, että novellimuodon konventiona on punoa juoni arvoitukseksi, joka on mahdollista muotoilla kysymyksen muotoon. Novelli myös käsittelee usein karrikoiden sanoen yhtä merkityksellistä tapahtumaa, hetkeä tai ideaa. (Esim. Patea 2012, 10–11.) Smithin novellissa tämä kertomuksen dynamiikkaa ylläpitävä arvoitus liittyy Adelen lukemiin merkkeihin syrjinnästä ja sen todenperäisyydestä. Sekä Adele että lukija ovat saman arvoituksen äärellä: suhtautuuko Herra Alexander Adeleen syrjivästi vai ei?

Lisa Zunshinen (2006) mukaan tämänkaltainen intentioiden tunnistamisen prosessi leimaa niin fiktion lukemista kuin henkilöhahmoja ja heidän pyrkimyksiään: henkilöhahmojen tavoin myös lukija pyrkii saamaan selvää henkilöhahmojen mielenliikkeistä ja pyrkimyksistä ja ymmärtämään näitä. (Mt., 5, 29–30; Mäkelä 2011, 25.) Tämä mielen teorian (theory of mind) kuvaama ymmärtämisen prosessi etualaistuu Smithin novellissa ja sen tulkinnassa, mutta sen sijaan, että se auttaisi lukijaa sen enempää kuin henkilöhahmojakaan ymmärtämään tilannetta, toisiaan tai todellisuuttaa paremmin, luottamus toisten mielten luettavuuteen johtaa kaikkia osapuolia harhaan. Fiktiivisten mielten teorioiden sijaan Smithin novellin analyysi kaipaa tuekseen intersektionaalisia ja queer-teoreettisia pohdintoja.

Smithin novellista olisi helppoa, joskin hätiköityä, sanoa, että sen tarkoitus on esittää niin sukupuolen kuin rodunkin suhteen päähenkilö vähemmistöjen edustajana sekä kuvata näiden ryhmien arkipäiväisiin tilanteisiin liittyvää jatkuvaa syrjintää. Tällöin olisi myös helppo vastata kysymykseen siitä, syrjiikö Herra Alexander Miss Adelea tämän identiteetin vuoksi. Adelen tajunnankuvauksiin ja diskurssiin keskittyvää kerrontaa voisi tällöin tulkita esityksenä tiettyä vähemmistöä laajemmin edustavan henkilöhahmon yhteiskunnallisesti tukahdutetusta äänestä. Emansipatorinen näkemys äänen antamisesta vähemmistölle kirjallisuudessa voi kuitenkin olla ongelmallinen, sillä vähemmistöihin mahtuu monia, myös toistensa kanssa ristiriidassa olevia ääniä. Edustukselliseen äänen antamiseen voikin sisältyä riski stereotypisoinnista ja toisten erojen huomaamatta jättämisestä.

Äänen käsitteen käyttäminen emansipatoriseksi tarkoitetussa äänen antamisen merkityksessä nostaa esille tärkeän kysymyksen vallasta ja kontrollista sekä kerronnan etiikassa että laajemmin. Vähemmistöjen ääniä on pyritty läpi historian ja pyritään edelleen vaientamaan, jolloin kritiikin tulisi kohdistua paitsi rakenteisiin, joilla vaientamisen mekanismeja ylläpidetään, myös instituutioihin, jotka tekevät valinnat toisten ääniä kontrolloiden. Kontekstuaalis-ideologiakriittisen kertomuksentutkimuksen näkökulmasta äänen edustuksellisuus näyttäytyy yhtenä vallankäytön muotona, kun kerronnallinen ääni toimii esimerkiksi identiteetin tai ryhmän edustajana. Tällöin on riskinä, että yksi ääni edustaa jopa stereotypisoiden laajempaa joukkoa ilman yksilöllisten erojen huomioimista. Samoin äänen käyttäjällä tai esittäjällä on aina valtaa käyttää ja manipuloida kerronnallista ääntä. (Mäkelä 2013, 11; Chow 2017; ks. myös Shuman 2005, 48–51 ja 149–155.) Kuka päästää ääneen ja kenet, tai kenen ääni kertomuksessa todella kuuluu?

Vaikka Smithin novelli eittämättä voidaan lukea vähemmistöedustuksellisesta näkökulmasta esimerkiksi trans-kirjallisuudeksi – eikä tarkoitukseni ole kyseenalaistaa sitä tosiasiaa, että muun muassa trans-kirjailijoiden kertomuksia ja transihmisten kokemusten kuvauksia kaivataan kipeästi lisää kirjallisuuteen – liittyy novellin asetelmaan nimenomaan kertomusteoreettisesta näkökulmasta useita tulkintaa monimutkaistavia tekijöitä. ”Miss Adele Amidst the Corsets” nimittäin hämärtää henkilöhahmojensa motiiveja eikä kertoja tarjoa *suoria* eettisiä kannanottoja novellin tapahtumiin. Vaikka Smithin novellin kertoja onkin näennäisen kaikkitietävä[5] esimerkiksi pystyessään tunkeutumaan henkilöhahmojen mieliin ja liikkumaan ajassa kertomalla menneisyyden tapahtumista, tietoa tarinamaailmasta rajoitetaan lähes koko ajan Adelen näkökulman myötä. Adele on henkilöhahmoista ainoa, jonka mieleen lukija pääsee kurkistamaan, ja kerrotut menneisyyden tapahtumat kuuluvat henkilöhahmoista ainoastaan Adelen menneisyyteen muiden henkilöiden taustojen jäädessä pimentoon. Adelen näkökulma rajaa siis novellissa paitsi tarinamaailmasta saatavaa

5 Violeta Sotirova (2020, 955–96) teoretisoi modernistiselle kirjallisuudelle tyypillistä kolmannen persoonan kertojaa, joka on kaikkitietävä ja näennäisen objektiivinen esimerkiksi päästessään tunkeutumaan henkilöhahmojen mieliin, mutta joka on silti samaan aikaan myös persoonallinen ja subjektiivinen rajatessaan esimerkiksi tietoa tarinamaailmasta.

tietoa, myös sen eettistä kompassia, kun hänen varovaiset arvelunsa Herra Alexanderin syrjivästä asenteesta muuttuvat hiljalleen varmoiksi syytöksiksi seksismistä ja rasismista:

> Miss Adele shifted her weight to her other hip and very briefly considered a retreat. It did sometimes happen, after all – she knew from experience – that is, when you spent a good amount of time alone – it did sometimes come to pass – when trying to decipher the signals of others – that sometimes you mistook –
> 'Listen, your wife is friendly – she's civilized, I'm not talking about your wife. I'm talking about *you.* Listening to your… I don't know what – your *hate speech* – […] (MA, 95.)
>
> 'I don't *need* to speak it to understand it. [--] I don't need a translation – I can hear the *tone.* (MA, 96.)
>
> 'Is there a problem?' said Mrs Alexander. Her head came out from behind the curtain.
> 'I'm not an idiot,' said Miss Adele. She flicked the radio's casing with a finger. 'I got radar for this shit. And you and I both know there's a way of not looking at somebody that is looking at them.' (MA, 96.)

Katkelman alun kaltainen, näkökulmakerrontaan ja henkilöhahmon tajunnankuvaukseen nojaava subjektiivisuus voi nostaa kertomuksentutkimuksessa esille kysymyksen epäluotettavuudesta.[6] Kuten epäluotettavuuden eri muotoja eritellyt Bo Pettersson (2015) huomauttaa, kerronnallisen epäluotettavuuden alle lankeaa monia eri tietoon ja moraaliin vaikuttavia kommunikoinnin ja vaikuttamisen tapoja, joiden kirjo levittäytyy puhdasta valehtelua huomattavan paljon laajemmalle. Etenkin moraaliin ja arvoihin liittyvä arveluttavuus kertomuksessa on ilmiö, jonka analyysi voi vaatia epäluotettavuuden rinnalle myös muita analyysivälineitä.

Smithin novelli haastaa arvojen, moraalin ja etiikan peilaamisen kerronnalliseen epäluotettavuuteen juuri siksi, että teksti tematisoi intersektionaalisia eroja. Yksi novellin aiheista on turhautuminen toisten ymmärtämättömyyteen, joka korostuu henkilöhahmojen välisissä suhteissa. Adele turhautuu Herra Alexanderin puhuessa hänestä muulla kielellä kuin englannilla vaimonsa kanssa; Herra Alexander turhautuu Adelelle tämän tulkitessa hänen olemustaan ja sanomisiaan väärin; Herra Alexander ja hänen vaimonsa turhautuvat toisiinsa; Adele turhautuu myyjän kutsuessa häntä nimellä 'sir'; ja lopulta myymäläavustaja Wendy turhautuu Adelelle tämän tehdessä rasistisia oletuksia Wendystä. Novellia voisi halutessaan lukea kuin intersektionaalisuuden oppituntina, joka osoittaa, kuinka erilaiset identiteettejä ja yhteiskunnallisia asemia koskevat erot ja niiden risteämät mutkistavat kerrontatilanteen sekä kertojan ja henkilöhahmojen välisiä valtasuhteita. Tästä asetelmasta kumpuaa myös henkilöhahmojen tahoillaan kokema turhautuminen ja Adelen kokemus syrjinnästä. Miss Adele syyttää lopulta Alexanderin pariskuntaa sekä sukupuoleensa että ihonväriinsä kohdistuvasta syrjinnästä, mutta kertojan tukea Adelen syytökset eivät saa.

Ironiasta intersektionaalisuuteen

Novellissa, jossa henkilöhahmot syyttelevät toinen toistaan syrjinnästä ja vihapuheesta, oleelliseksi nousee kertojan rooli. Useat Adelen tietoisuutta, ajatuksia ja sisäistä maailmaa kuvaavista osioista ovat tulkittavissa

6 Narratologiassa puhutaan epäluotettavista kertojista, jotka voivat eri tavoin manipuloida tai vääristää kertomista, kommunikointia lukijalle. Fokalisoijan, kerrontaa värittävän henkilöperspektiivin, taas on katsottu olevan kerronnan hierarkiassa aina kertojalle alisteinen, joten perinteisesti fokalisoijan eli näkökulmaa laajemman perspektiivin epäluotettavuutta ei ole narratologiassa juurikaan tutkittu. Fokalisoijan epäluotettavuuden mahdollisuutta ovat pohtineet muun muassa Laura Karttunen ja Maria Mäkelä (2017). Tässä artikkelissa puhun selvyyden vuoksi näkökulmasta, koska analyysini ei osallistu fokalisaation teorian kehittelyyn.

kerrotuksi *vapaalla epäsuoralla esityksellä*, muodolla, joka yhdistää kertojan ja henkilöhahmon diskurssit yhdeksi ja samaksi kielelliseksi esitykseksi. Vaikka vapaan epäsuoran esityksen tutkimuksessa on painotettu muodon lingvistisiä ehtoja, se on ennen kaikkea tulkinnallinen ja ambivalentti muoto äänen alkuperän lähdemerkintöjen puuttuessa. Lisäksi muodon tutkimuksessa on kiinnitetty erityistä huomiota sen tapaan paljastaa kertojan ironinen tai empaattinen suhtautuminen henkilöhahmoon. (Mäkelä 2011, 168; ks. myös McHale 1978 ja Gunn 2006.) Smithin novellissa vapaa epäsuora esitys tuottaa kerronnan monitulkintaisuuden lisäksi ironian ja empatian välistä ambivalenssia (vrt. Warhol ja Shuman 2018). Tämä kaksitahoinen ambivalenssi on kytköksissä novellissa myös kerronnan valtaan ja etiikkaan. Otan esimerkin:

> 'Hey – talk in English. English! Don't disrespect me! Speak in English!'
> 'Let me translate for you: I am asking my wife what she did to upset you.'
> Miss Adele turned and saw Mrs Alexander, clinging to herself and swaying, less like Loretta now, more like Vivien Leigh swearing on the red earth of Tara.
> 'I'm not talking about her!'
> 'Sir, was I not polite and friendly to you? Sir?'
> 'First up, I ain't no sir – you live in this city, use the right words for the right shit, okay?' (MA, 96—97.)

Esimerkissä Miss Adelen ja Alexanderien pariskunnan välisen dialogin lomaan upotettu katkelma on tulkittavissa Miss Adelen ajatusten vapaaksi epäsuoraksi esitykseksi, jossa viitataan Yhdysvaltojen sisällissotaa ja orjuuden lakkauttamista käsittelevään populaarikulttuurin klassikkoelokuvaan *Tuulen viemää* (*Gone with the Wind*, 1939). Elokuvan toista pääosaa esittää Vivien Leigh, mutta alun perin osaan kaavailtiin näyttelijä Loretta Youngia, jota kuitenkin pidettiin liian kilttinä kipakan Scarlettin rooliin. Elokuvaa on kritisoitu etenkin mustien stereotypisoinnista ja orjuuden nostalgisoinnista (Garrett 2020, 52; Hernan ja Gordon 2001, 273–27). Sen sijaan pääroolin elokuvassa tehnyttä Vivien Leighiä on kiitetty intohimoisesta roolisuorituksestaan Scarlett O'Harana (ks. esim. Gregory 2018). Mutta kuka lopulta rinnastaa ja kenet *Tuulen viemän* ikoniseen kohtaukseen, jossa Scarlett kiroaa elämää rakkaan kotipaikkansa Taran pihassa? Vertaako kertoja vai Adele itse Mrs Alexanderia Scarlettiin? Vertaus *Tuulen viemään* mukailee Adelen puheen partta ja katkelma onkin mahdollista tulkita ironisena vertauksena, jossa Adele samastaa Mrs Alexanderin kiivaan ja tulisieluisen roolisuorituksen tehneeseen Vivien Leighiin turhan säyseän Loretta Youngin sijaan.

Syrjintää aiheenaan käsittelevässä novellissa kohtausta voidaan siis tulkita esityksenä Adelen näkökulmasta. Tällöin rinnastuksen Vivien Leighiin, yhteen Hollywoodin tunnetuimmista näyttelijättäristä, voi tulkita korostavan asemaa naisena, jonka kahlitun tilan symbolina korsetti toimii myös *Tuulen viemää* -elokuvassa: Scarlett kipuilee ahdistavan vaatekappaleen käytön kanssa, mikä rinnastuu hänen pettymyksiinsä ahdasta vaimon ja äidin roolia kohtaan (ks. esim. Smyth 2016). Novellissa Adelen oma oletus lyhyen Alexanderin pariskunnan kanssa yhdessä vietetyn hetken perusteella on, että Mr Alexander kohtelee vaimoaan epätasa-arvoisesti ja suhtautuu tähän sovinistisesti vaimon ottaessa epäasiallinen käytöksen vastaan ilman vastaväitteitä. Tähän liittyy myös jännite Lorettan ja Vivienin välillä, sillä aiemmin Adele on maininnut Mrs Alexanderin muistuttavan Lorettaa kenties juuri säyseydessään kipakan Vivienin sijaan: "'You look like Loretta Young. […] Oh, Loretta Young. Whatever you need to tell yourself. Family first! A phrase that sounded, to Miss Adele, so broad, so empty;" (MA, 88 ja 92.) Smithin novellissa korsetin voikin tulkita symboloivan naiseutta rajoittavia kahleita, mutta myös ulkoisten tekijöiden ja kulttuuristen odotusten perusteella tehtyjä ahtaita ennak-

koluuloja. Tulkinta asettaa siis Adelen ennakkoluulot etualalle. Lisäksi on syytä muistaa, että Miss Adele tulee alusvaateliikkeeseen ostamaan uutta korsettia vanhan, kabareen drag queen -esityksissä puhkikuluneen tilalle. Korsetin symboliikka vihjaa, että puhki ovat kuluneet myös Adelen keski-ikäiset asenteet. Korsetti tuntuu siis pusertavan populaarikulttuurissa idealisoidun, 2000-luvun monikulttuurisen ja suvaitsevaisen New Yorkin, sukupuolinormeja haastavaa asukasta, joka edelleen kenties stereotypioita mukaillen työskentelee kabareessa, herättää olemuksellaan huomiota ja tulee alusvaateostoksilla leimatuksi 'siriksi'.

Vertaus Leighiin ja Scarlettin hahmoon muuttuu huomattavasti mutkikkaammaksi, kun muistetaan, että *Tuulen viemää* käsittelee yhtenä aiheenaan mustien orjuuden lakkauttamista etelävaltioiden valkoisia tilallisia sympatisoiden ja mustia stereotypisoiden. Vapaassa epäsuorassa esityksessä kertojan ääni voi myös imitoida henkilöhahmon tietoisuutta ja luoda näin kerrontaan ironiaa (Gunn 2006, 37; vrt. Pirinen 2024a). Kohtausta voisi siis tulkita niin, että juuri kertoja rinnastaa Mrs Alexanderin *Tuulen viemään*. Tällainen luenta ei aseta kertojaa ainakaan Adelea mairittelevampaan valoon novellin intersektionaalisen asetelman tunnistavan lukijan silmissä. Onko rinnastus siis Adelen keino ottaa haltuun tila ja valta tilan-teessa ivaamalla Mrs Alexanderia *Tuulen viemän* avulla? Käyttääkö Adele mustia rasistisesti stereotypisoivaa kuuluisaa tarinaa itse toisten kustannuksella pilailuun? Ennen tilanteen ajautumista konfliktiin Miss Adele on verrannut Mrs Alexanderia korsettia sovittaessaan Loretta Youngiin. Tulkintaa Adelesta vallankäyttäjänä tilanteessa tukee myös pian kohtausta seuraava dialogi, jossa Adele vaatii puhumaan hänelle englantia ja puhuttelemaan häntä oikeilla termeillä: "'Hey – talk in English. English! […] I ain't no sir – you live in this city, use the right words for the right shit, okay?'" (MA, 96–97.) Mustana cis-sukupuoliin identifioitumattomana henkilönä vähemmistöihin kuuluva Adele on kielenkäyttäjänä englannin kielen vaateissaan valta-asemassa. Tilanne mutkistuu entisestään, kun otamme huomioon sen, että Adele on itse luonnehtinut ja arvuutellut Alexanderien etnistä taustaa jokseenkin stereotyyppisesti:

> […] from a distant land, where the people talk from the back of their throats. One of those Easterny, Russiany places? […]
>
> Could he even see her? He was angled away, his head resting in one hand. Looked to be about Miss Adele's age, but further gone: bloated face, about sixty pounds overweight, bearded, religious type, wholly absorbed by the radio. (MA, 82.)

Samaten Miss Adelen luonnehdinnat itsestään haastavat tulkintaa, jossa vain kertojan tulkitaan tekevän rinnastuksen *Tuulen viemään*:

> 'Second of all,' said Miss Adele, counting it out on her hand, though there was nothing to follow in the list. 'Contrary to appearances, and just as a point of information, I am not an Arab. Oh, I know I look like an Arab. Long nose. Pale. People always getting that shit twisted. So you can hate me, fine […] If you want to hate me, file it under N-word. As in African-American. Yeah.' (MA, 97–98.)

Aiempi rinnastus *Tuulen viemään* näyttäytyy siis henkilöhahmojen välisen konfliktin ja koko novellin kontekstissa eri tulkintojen risteymänä, jossa novellin intersektionaalisuuteen nojaava tilanne kiteytyy. Erojen risteymät näkyvät henkilöhahmojen asemissa ja identiteeteissä sekä heidän keskinäisissä suhteissaan, mutta myös tulkintojen ambivalenssissa. Suurilta osin dialogimuodossa kerrottu konflikti henkilöhahmojen välillä ja sen tulkinta vaikeutuu vapaata epäsuoraa esitystä hyödyntävien katkelmien myötä, sillä juuri se, mistä näkemykset kumpuavat ja kuka suhtautuu kehenkin ironisesti, jää novellissa tulkinnanvaraiseksi.[7]

7 Kertomusteoriassa dialogi ymmärretään usein henkilöhahmon oman autenttisen äänen ilmenemismuodoksi, jonka sisältöön kertoja ei vaikuta. Näin dialogikerronta ja suorat lainaukset ymmärretään siis fiktiossa puheen esit-

Queeria kertomusteoriaa eteenpäin kehitellyt feministisen kertomusteorian pioneeri Susan S. Lanser (2018) on pohtinut kertomusmuodon ja sen rakenteiden queereja mahdollisuuksia. Lanser (mt.) on kiinnittänyt huomiota muun muassa erilaisten kertojien queereihin muotoihin ja tapoihin artikuloida queer-identiteettiä, ja analyysiensä nojalla hän pohtii, kuinka kertojan äänestä tulee queer tai kuinka sitä luetaan queerina. Oma analyysini ehdottaa, että ytimeltään ambivalenttina kerronnan muotona vapaata epäsuoraa esitystä voi Lanserin hakemassa mielessä pitää yhtenä tapana 'queeriyttää' ääntä kerronnassa. Juuri monitulkintaisuudessaan vapaa epäsuora esitys resonoi queerin normeja ja kategorioita pakenevan luonteen kanssa. Queerin elämän kertomisen kannalta keskeiseksi novellin *Tuulen viemää* -kohtausta analysoidessa muodostuu huomio henkilöhahmon identiteetin eri aspekteista. Sukupuolen ja queer-identiteetin lisäksi tulkintani novellista vaativat laajempaa intersektionaalista analyysiä, jonka myötä myös rinnastus elokuvaan aukeaa kaikessa monitulkintaisuudessaan.

Smithin novelli tuntuu olevan siis kuvaus syrjinnän arkipäiväisyydestä, syrjinnän jatkuvan uhan pelosta, mutta myös syrjityn omista ennakkoluuloista ja hyvien tarkoitusten purkautumisesta. Miss Adelea korsettien tavoin kuristavat oletukset, roolit ja ennakkoluulot – joihin myös novellin nimi metaforisesti viittaa – puristavat lopulta kaikkia henkilöhahmoja: Rouva Alexander joutuu tekemään kaikki myyjän työt miehensä manageroidessa, kun taas Herra Alexander saa tuta Adelen syytökset misogyniasta, rasismista ja töykeästä asiakaspalvelusta. Myymäläapulainen, Wendy, tulee identifioiduksi Adelen omien rasististen ennakkoluulojen perusteella Herra Alexanderin ja Miss Adelen välisessä sananvaihdossa:

> 'You leave now, please.'
> 'Who's gonna make me? You can't touch me, right? That's one of your laws, right? 'I'm unclean, right? So who's gonna touch me? Miss Tiny Exploited Migrant Worker over here?'
> 'Hey, fuck you, racist asshole! I'm international student! N Y U!'
> *Et tu, Wendy?* Miss Adele looked sadly at her would-be ally. Wendy was a whole foot taller now, thanks to the stepladder, and she was using the opportunity to point a finger in Miss Adele's face. Tired to death.
> 'Just give me my damn corset.' (MA, 98–99.)

Viimeistään tämä novellin loppupuolella kerrottu kohtaus paljastaa Smithin novellin asetelman, joka lähtee liikkeelle queerin henkilöhahmon jatkuvasta tietoisuudesta toisten ennakkoluuloista häntä kohtaan. Kuten tähän asti käsittelemäni esimerkit osoittavat, kertomuksen edetessä käy yhä selvemmäksi, että myös henkilöhahmot, joihin Adelen syytökset syrjinnästä kohdistuvat, edustavat erilaisia vähemmistöjä ja joutuvat Adelen omien ennakkoluulojen kohteiksi. Wendyn tapauksessa jännitteet viedään kuin äärimmilleen, kun Adelen mielessä hänen viimeinen liittolaisensa kääntyy häntä vastaan ja tekeekin tämän omat rasistiset asenteet näkyviksi. Tässäkin esimerkissä vapaa epäsuora esitys ja siihen upotettu, myös Adelen ajatuksia lainaavaksi tulkittavissa oleva kysymys *"Et tu, Wendy?"* mahdollistaa kerronnan ironisen tason pohdinnan. Sama huojunta kertojan ja Adelen diskurssien välillä leimaa dialogin seassa olevaa vapaata epäsuoraa esitystä, etenkin latinankielistä kysymystä, joka viittaa petetyn Julius Caesarin viimeisiin sanoihin. Kliseiseksi sanonnaksi muodostuneen kysymyksen voi tulkita kertojan ironiaksi, kun Adelen pettymys esitetään petetyksi tulemisen kokemuksena. Toinen vaihtoehto on painottaa luennassa Adelen vilpitöntä ääntä, joka hämmästyy Wendyn vihaista

tämisen muodoista eniten todentuntua luoviksi. Uudempi kertomusteoreettinen tutkimus on kuitenkin osoittanut, että esimerkiksi vapaan epäsuoran esityksen tavoin myös suorassa esityksessä äänen alkuperä voidaan kyseenalaistaa, sitä ei tarvitse tulkita vain mimeettisesti ja lisäksi yksilöllinen puheen esitys voi ilmentää laajempia, esimerkiksi kulttuurisidonnaisia, oletuksia. (Kuutsa 2018; Karttunen 2010.)

reaktiota. Latinankielisen kysymyksen voi tulkita myös merkkinä Adelen oppineisuudesta, jonka osoittamiseen hänen tiedostavuuteen pyrkivä social justice -retoriikkansa tuntuu tähtäävän. Myös ilmaus ”tired to death” vaikuttaa tässä yhteydessä merkitykselliseltä. Dramaattisuudessaan sen voi tulkita toimivan latinankielisen kysymyksen tavoin ironiaa tuottavana elementtinä, mutta toisaalta Adelen ajatukseksi tulkittuna ilmaus kenties osoittaa arkipäiväisiin syrjinnän kokemuksiin lopen kyllästyneen Adelen empatian rajoja.

Novellin kertojan ja Miss Adelen välinen suhde sekä etenkin vapaalla epäsuoralla esityksellä kerrotut ambivalentit katkelmat ovat väitteeni mukaan siis merkittävässä roolissa koko novellin ja etenkin sen etiikan tulkinnassa. Kertojan ja Adelen äänten rajoja hämärtävät monitulkintaiset osiot dialogien välittömässä kontekstissa vaikuttavat etenkin siihen, millaisessa valossa Adelen henkilöhahmo ja kertoja eettisesti näyttäytyvät ja millaisia moraalisia näkökantoja he edustavat. Näistä eriävistä ja yhtäaikaisista tulkinnoista sekä kertomuksen eri osapuolten välisistä ja yhteen törmäävistä asenteista muodostuu koko novellin pääajatus. Näkemykseni vapaasta epäsuorasta esityksestä Smithin novellissa kiinnittää huomion myös feministisen narratologian johtoajatukseen siitä, etteivät kerronnan rakenteet ja muodot ole koskaan universaaleja tai neutraaleja. Teemojen ja aiheiden lisäksi kerronnan keinot ovat aina sidoksissa kulttuuriin, aikaan ja paikkaan. (Warhol ja Lanser 2015.) Lisäksi kerronnan keinot myös ohjaavat lukijan tulkintaa ja esimerkiksi kertojilla on potentiaalia muovata lukijoiden tunteita (Warhol ja Shuman 2018).[8]

Sue J. Kim (2015, 162) huomauttaa empatian ja feministisen kertomuksentutkimuksen kytköksiä tarkastelevassa artikkelissaan, että kerronnallisilla strategioilla pyritään usein herättämään lukijan empatiaa henkilöhahmoja kohtaan. Myös Miss Adelen äänen esittämistä on mahdollista tarkastella juuri empatian herättämisen strategiana etenkin, kun novellia analysoidaan suhteessa aikalaiskontekstiin. Novelli sijoittuu tämän päivän New Yorkiin, mikä kannustaa lukijaa päähenkilön kerrotun identiteetin perusteella queer-teoreettiseen ja intersektionaaliseen luentaan. Kerronnan strategioiden näkökulmasta kertojaratkaisu ja äänen esittäminen eivät näyttäydy täten neutraaleina, vaan juuri vähemmistöjen edustajille tilaa antavina keinoina (vrt. Lanser 2018). Kerronnan äänten ambivalenssilla saavutettu ja kertojan henkilöhahmoon kohdistama ironia voi itse asiassa herättää lukijassa juuri empatiaa syrjintään väsynyttä, kieleen kytkeytyvää valta-asemaansa hyödyntävää, ennakkoluuloisia kommentteja tiuskivaa ja sellaisenaan juuri samastuttavaa Miss Adelea kohtaan. Kerronnan keinot voivat siis olla avainasemassa siinä, kuinka queerien henkilöiden elämiä kuvataan kirjallisuudessa ja kuinka kerronta sitä kuvatessaan haastaa normeja sukupuolen ja intersektionaalisuuden kertomisessa esimerkiksi hyödyntämällä ironiaa edellä esitetyn tavoin lukijan empatian herättämisessä.

Smithin novellia on nähdäkseni latteaa ja redusoivaa lukea ilman ironian huomioimista ja se onnistuu osoittamaan novellin tapahtumien ja tilanteen jopa kyynisen ironisuuden. Novellihan esittää, kuinka eri ihmisten omissa identiteeteissään risteävien aspektien sekä toistensa välisissä suhteissa risteävien valtarakenteiden yhteentörmäys aiheuttaa konfliktin ja eri osapuolten turhautumisen. Ironian paikantaminen kerronnasta herättää kuitenkin laajempia kysymyksiä siitä, kehen ironia kohdistuu, millaisia laajempia tulkintoja novellista voi tehdä ja millaisia valtarakenteita novellin ironia mahdollisesti paljastaa. Smithin novelli haastaa yksinkertaistavia moralisoivia tulkintoja asettaessaan useampaan vähemmistöön kuuluvan päähenkilönsä sekä syrjinnän kohteeksi että sen suorittajaksi. Fiktion

8 Intersektionaalista narratologiaa teoretisoiva Suzanne Keen (2015) lähestyy tätä kertomusteoreettista alaa (tai feministisen narratologian yhtä haaraa) empatian näkökulmasta, kun taas Robyn Warhol ja Amy Shuman (2018) paikantavat kerronnan ja intersektionaalisuuden kytköksistä häpeää Toni Morrisonin novellia käsittelevässä analyysissään. Puhumattomuutta ja kertomattomuutta sekä puheen ja äänen poissaoloa tutkiva artikkeli ehdottaa, että Morrisonin novelli korvaa lukijoiden tavallisesti kokeman sympatian häpeällä luettaessa kertomuksia toiseudesta (mt.).

päähenkilön asema ristiriitaisen inhimillisenä, eettisesti moniulotteisena ja täten samastuttavana ei toki ole tavatonta, vaan jopa konventionaalista ja toivottavaa.

Tekstistä kontekstiin

”Miss Adele Amidst the Corsets” on novellina tiivis, tilannekuvan kaltainen hetki päähenkilönsä elämästä. Siitä huolimatta kertomus aktivoi tulkinnallisesti laajoja verkostoja ja sen tulkinta vaatii laajojen kontekstien huomioimista. Edellä jo analysoimani katkelmat novellista nostavat esille kysymyksen *kerrottavuudesta,* jolla viitataan kertomusteoriassa kertomuksen niihin ominaisuuksiin, jotka tekevät yksittäisestä tarinasta kertomisen arvoisen (Baroni 2014, 836). Novellin arkipäiväinen tapahtuma, asiointi alusvaateliikkeessä, päätyy konfliktiin eritaustaisten ihmisten ymmärtäessä ja kohdellessa toisiaan väärin omiin ennakkoluuloihinsa ja -oletuksiinsa nojaten. Tähän väärin ymmärtämiseen perustuu myös Smithin novellin kerrottavuus[9]. ”Miss Adele Amidst the Corsetissa” kerrottavuus kietoutuu nimenomaan henkilöhahmojen väliseen konfliktiin, jonka ytimessä voi nähdä henkilöiden identiteetit ja niihin linkittyvät normeja rikkovat ja vähemmistöihin asemoituvat aspektit kuten sukupuoli, rotu ja sosiaalinen asema. Marginaaliset ilmiöt, marginaaleihin jäävät ryhmät ja niistä kertominen ovat novellimuodon konventioita. Erilaisia marginaaleja tarkasteleva novelli käsittelee usein aiheinaan ja teemoinaan vähemmistöjen asemien lisäksi yksinäisyyttä ja eristäytyneisyyttä, jotka resonoivat etenkin modernistisesta kirjallisuuden ammentavan, yksilön subjektiivisen kokemuksen kuvaukseen keskittyneen novelliperinteen kanssa. (Ks. esim. O’Connor 1965; Patea 2012, 17.)

9 Kerrottavuuden voi ajatella olevan kohosteista novellimuodolle, jossa kerronta on usein tiivistä ja intensiivistä ja se keskittyy yhteen merkittävään ideaan tai tapahtumaan (vrt. Pirinen 2024b).

Tämä yksilön eristäytyneisyyden kokemuksen sekä ylipäänsä inhimillisen kokemuksellisuuden ja sisäisten maailmoiden yhteys novellinmuotoon on kuitenkin nähdäkseni yksi vaikuttava tekijä sille, miksi novellia pidetään hedelmällisenä maaperänä marginaalissa elävien kokemusten kuvaukselle. Tiiviinä ja ekonomisena kerronnan muotona novelli keskittyy usein pääasiassa yhteen henkilöhahmoon. Myös Smithin novellissa kerronta keskittyy Miss Adeleen ja tämän sisäiseen maailmaan hyödyntäen erilaisia tajunnankuvauksen tekniikoita, kuten jo edellä käsittelemääni vapaata epäsuoraa esitystä. Adelen mieli, toisin kuin muiden novellin henkilöhahmojen, on lukijalle avoin, mutta samalla Adele näyttäytyy muista hahmoista eroavana ja eristäytyneenä. Lukija pääsee käsiksi henkilöhahmojen asemiin vaikuttaviin risteäviin eroihin juuri Adelen tajunnankuvauksen ansiosta, missä itää myös epävarmuuden siemen lukijan joutuessa pohtimaan Adelen arvostelmien ja luonnehdintojen moraalista validiutta.

Henkilöhahmoilla on erilaiset yhteiskunnalliset ja sosiaaliset asemat heidän risteävien erojensa takia. Tämä intersektionaalisuutta pohtimaan kutsuva seikka on tulkintani mukaan olennainen kerrottavuuden kannalta.[10] Vaikka novelli esittää henkilöhahmon näkökulmasta hänen yksilöllisen kokemuksensa koetusta syrjinnästä ja konfliktitilanteesta, on novellin asetelma kaikessa *opettavaisuudessaan* yleisluontoinen. Smithin novelli tuntuukin kontribuoivan nykykirjallisuuden yhteen trendiin, didaktiikkaan, jossa lukijan on mahdollista oppia etiikkaa ja haastaa omia moraalikäsityksiään.

10 Maria Mäkelä (2023) argumentoi hyvinvointivaltion tarinallistamista käsittelevässä artikkelissaan, että suurista, näkymättömistä, ihmisten elämään vaikuttavista rakenteista on vähintäänkin haastavaa kertoa affektiivista, tunteisiin vetoavaa tarinaa, koska rakenteet taipuvat huonosti 2020-lukua leimaavan kertomusbuumin janoaman yksilökokemuksen muottiin. Hänen mukaansa yhteiskunnalliset rakenteet muuttuvat kerrottaviksi silloin, kun ne murtuvat. (Mt., 42–43.) Tällaisena rakenteellisena, ei-kerrottavana instanssina voi ajatella myös yhteiskunnallisia valtarakenteita, joihin intersektionaalinen teoria pureutuu.

Edellä käsittelemäni ironia ulottuu novellissa kuitenkin tekstin sisäisiä suhteita laajemmalle, sillä didaktisen intersektionaalisuuden oppitunnin sijaan Smithin ironia kurottaa myös lukijan positiota kohti. Analysoimani *Tuulen viemää* -viittaus havainnollistaa väitettäni myös tässä asiassa. Jos lukijoina tulkitsemme kohtauksen kertojan ääneksi ja oletamme juuri hänen tekevän rinnastuksen elokuvaan, voi vertauksessa korostua lukijan tiedossa oleva Adelen identiteetti mustana. Tällainen vaihtoehto nostaa esille mahdollisen lukijan, joka tulkitsee novellia alituiseen intersektionaalisten linssien läpi ja pohtii, miksi nimenomaan mustia stereotypisoiva elokuva on novellissa merkittävässä roolissa. Voisiko novellin ironia kohdistua myös tämänkaltaiseen hyve-eettiseen lukutapaan, joka omastakin tulkinnastani nousee? Tässä kohtaa on syytä nostaa esille, että kirjailija on musta, mikä voi vaikuttaa myös lukijan tulkintaan esimerkiksi asettamalla kertojan ironiseen valoon etenkin, jos tulkitsemme kohtausta Adelen vallankäytön välineenä. Adelen omalla äänellä esitettynä rinnastus tuntuu korostavan sukupuolta ja naiseutta. Tulkintaan vaikuttaa yhdessä kerronnasta kumpuavan analyysin rinnalla myös lukijan asennoituminen ja oma positio, johon Smithin ironian kärki tuntuu lopulta osoittavan. Tämän artikkelin kirjoittajan kaltainen, monin tavoin etuoikeutettu lukija saa Smithin novellia lukemalla oppitunnin intersektionaalisuuden teorian ytimessä olevien risteävien erojen vaikutuksesta sosiaaliseen kanssakäymiseen.

Samalla lukija tuntee mahdollisesti ironian piston ymmärtäessään, että vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä kuvaavassa kertomuksessa *kaikkea* ei tarvitse peilata henkilöhahmon identiteettiin – samastumispinnan etsiminen *Tuulen viemästä* ei ole vain mustalle, keski-ikäiselle transnaiselle, vaan myös impulsiiviselle, teatraaliselle ja ylireagoivalle drag queenille itsessään merkityksen hakemisen prosessi. On siis perusteltua kysyä, ohjaileeko novellin kerronta pohtimaan erilaisten identiteettikategorioiden ja niiden nimeämisen riittämättömyyttä sekä näkyvien kulttuuristen erojen välistä epäsuhtaa. Merkityksen hakemisen prosessilla viittaan siis intersektionaalisuuden toteuttamiseen ja toteutumiseen Adelen elämässä, mikä voi todellisena käytännön prosessina olla erilainen esimerkiksi mustalle newyorkilaiselle drag queenille ja valkoiselle heterolukijalle.

Kerronnan keinoihin keskittyvä analyysi tarvitsee kuitenkin feministisen narratologian viitoittamalla tiellä rinnalleen erilaisten kontekstien huomiointia (ks. esim. Kim 2015; Warhol ja Lanser 2015), jotta tulee esille, kuinka kerronnan keinot ovat sidoksissa kulttuuriin, aikaan ja paikkaan. Smithin novellin kohdalla onkin mielekästä tarkastella, millaisia merkityksiä tarinan sijoittuminen juuri New Yorkiin ja nykyiseen Yhdysvaltoihin tuottaa. Novellin kasautuvien väärintulkintojen konfliktissa on kyse myös ajankuvasta, sillä novellin esittämä monikulttuurisuuteen törmäävä asiakaspalvelutilanne on kuin tilannekuva paitsi New Yorkista, myös parodia länsimaisesta politiikasta, jossa vähemmistöt ovat pakotettuja pitämään kynsin hampain kiinni omista oikeuksistaan.

”Miss Adele Amidst the Corsets” suhteutuu oman aikansa keskusteluihin osuvasti, kriittisesti sekä ironisesti. Novellin läpileikkaava tulkinnan ambivalenssi ulottuu myös tähän suhteeseen didaktisen tulkinnan tasapainoillessa ironisen tai jopa parodisen ajankuvan kanssa: yhtäältä tarina havainnollistaa, millaisia konflikteja erilaiset identiteettitekijöihin liittyvät erot voivat aiheuttaa yksilöiden välillä myös kulttuurien ja erojen sulatusuuniksi luonnehditussa New Yorkissa. Toisaalta novelli tuntuu vihjaavan, että nykypäivän ilmapiirissä kaikki arkipäiväisistä alusvaateostoksista lähtien on paitsi poliittista myös identiteettityötä sekä poliittisten liittolaisten ja vastustajien kartoittamista – ”*Et tu, Wendy?*” (MA, 99.)

Lopuksi

Edellä olen analysoinut Zadie Smithin novellia ”Miss Adele Amidst the Corsets” yhdistäen formaalia kerronnan analyysiä kertomusteoreettiseen

feministiseen ja queer-tutkimukseen sekä intersektionaaliseen teoriaan. Erityisesti tarkastelun kohteena ja tulkinnan lähteenä ovat olleet novellin päähenkilön, Miss Adelen, tajunnankuvauksen ja äänen esityksen jaksot, jotka on kerrottu dialogin lisäksi kertojan ja henkilöhahmon ääniä yhdeksi ja samaksi diskurssiksi yhdistävällä vapaalla epäsuoralla esityksellä. Vapaan epäsuoran esityksen tarkastelusta ammentaa myös ironian analyysini, joka paikantuu etenkin kertojan ja henkilöhahmon väliseen suhteeseen. Novellin kokonaistulkinnassa ironia näyttelee verrattain suurta roolia. Ironian ja intersektionaalisuuden kysymysten analysointi rinnakkain on väylä kertomuksen formaalien seikkojen sekä kulttuurisen ja historiallisen kontekstin yhdistämiseen.

Smithin novellia on mahdollista lukea ironian näkökulmasta niin feministisiä, queereja kuin intersektionaalisiakin kertomusteorioita rikastuttavalla tavalla. Luentani Smithin novellista osallistuu tutkimukseen, joka tarkastelee ironiaa ja huumoria valtahierarkioiden purkamisen ja kyseenalaistamisen strategioina kirjallisuudessa. Näihin kerronnan strategioihin on kiinnitetty usein huomiota myös feministisessä ja jälkikoloniaalisessa kirjallisuudentutkimuksessa, joiden kehyksissä Smithin tuotantoa on tutkittu runsaasti (ks. esim. Huggan 2001; Ozvalda 2005). Smithin novellissa ironian ja intersektionaalisuuden, eli toisiaan risteävien erojen, asetelma on punottu osaksi henkilöhahmojen, henkilöhahmojen ja kertojan, sekä näiden kaikkien ja lukijan välisiä suhteita. Etenkin kerronnallisiin ääniin paikantuva tulkintojen ambivalenssi ja siitä syntyvä ironia, joita olen artikkelissani analysoinut, yhdistyvät Smithin novellin luennassani kuvaukseen queerista elämästä. Novellin päähenkilön, Adelen, queer-identiteettiin vaikuttavat paitsi sukupuoli, myös muun muassa hänen asemansa mustana ja keski-ikäisenä newyorkilaisena. Näiden identiteettipositioiden risteymät tulevat näkyviksi kerronnallisten äänten analyysin avulla, ja ne myös osallistuvat luomaan kuvaa queerista elämästä ja sen haasteista, joita Miss Adele kohtaa.

Viimeisessä osiossa esille nostamani didaktiikka tarjoaa analyysini pohjalta avauksia myös tutkimuksen jatkolle: nykykirjallisuuden didaktiikan pohtiminen esimerkiksi suhteessa kirjailijan eetokseen kannustaa intersektionaalisuuden ja ironian ambivalenssin kehittelyyn ja voisi laajentaa aiheen tutkimusta myös kirjallisuussosiologisempaan suuntaan. Analyysini Smithin novellista havainnollistaa, kuinka kerronnan ja sen keinojen tarkalla analyysillä voidaan tavoittaa hedelmällisiä tulkintamahdollisuuksia – kuten tarkastelemani ironian ja intersektionaalisuuden niveltymä – jotka avaavat reittejä myös tekstin sisäisiä suhteita laajemmalle kontekstuaaliselle analyysille.

Kirjallisuus

Amin, Kadji, Amber Jamilla Musser ja Roy Pérez. 2017. "Queer Form: Aesthetics, Race, and the Violences of the Social." *ASAP/Journal* 2 (2): 227–239.

Baroni, Raphaël. 2014. "Tellability." Teoksessa *Handbook of Narratology,* toimittaneet Peter Hühn et al., 836–845. Berliini, München ja Boston: De Gruyter.

Bradway, Tyler. 2021. "Queer Narrative Theory and the Relationality of Form." *PMLA* 136 (5): 711–727. https://doi.org/10.1632/S0030812921000407.

Carbajal, Alberto Fernandez. 2016. "On Being Queer and Postcolonial: Reading Zadie Smith's NW through Virginia Woolf's Mrs Dalloway." *Journal of Commonwealth Literature* 51 (1): 76–91.

Chow, Rey. 2017. "The Writing Voice in Cinema: A Preliminary Discussion." Teoksessa *Locating the Voice in Film: Critical Approaches and Global Practices,* toimittaneet Tom Whittaker ja Sarah Wright, 17–30. New York: Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190261122.003.0002.

Garrett, Greg. 2020. *A Long, Long Way: Hollywood's Unfinished Journey from Racism to Reconciliation.* New York: Oxford University Press.

Gregory, Fiona. 2018. *Actresses and Mental Illness: Histrionic Heroines.* Lontoo: Routledge. https://doi.org/10.4324/9781351035507.

Gunn, Daniel P. 2006. "Free Indirect Discourse and Narrative Authority in Emma." *Narrative* 12 (1): 35–54.

Hernan, Vera ja Andrew Gordon. 2001. “Sincere Fictions of the White Self in the American Cinema: the Divided White Self in Civil War Films.” Teoksessa *Classic Hollywood, Classic Whiteness,* toimittanut Daniel Bernardi, 263–280. Minneapolis ja Lontoo: University of Minnesota Press.

Hill Collins, Patricia ja Sirma Bilge. 2016. *Intersectionality.* Cambridge: Polity Press.

Huggan, Graham. 2001. *The Postcolonial Exotic: Marketing the Margins.* Abingdon: Routledge.

Karkulehto, Sanna. 2007. *Kaapista kaanoniin ja takaisin. Johanna Sinisalon, Pirkko Saision ja Helena Sinervon teosten queer-poliittisia luentoja.* Oulu: Oulu University Press. https://urn.fi/URN:ISBN:9789514286117.

Karttunen, Laura. 2010. ”Hypoteettinen puhe ja suoran esityksen illuusio.” Teoksessa *Luonnolliset ja luonnottomat kertomukset. Jälkiklassisen narratologian suuntia,* toimittaneet Mari Hatavara, Markku Lehtimäki ja Pekka Tammi, 220–252. Helsinki: Gaudeamus.

Karttunen, Laura ja Maria Mäkelä. 2017. ”Oi ihana, ohikiitävä rakkaus. Äänet, intuitio ja mielikuvitus fiktiivisen kertomuksen analyysissä.” Teoksessa *Mielikuvituksen maailmat. Tieteidenvälisiä tutkimuksia kirjallisuudesta,* toimittaneet Merja Polvinen, Maria Selenius ja Howard Sklar, 158–181. Turku: Eetos.

Keen, Suzanne. 2015. “Intersectional Narratology in the Study of Narrative Empathy.” Teoksessa *Narrative Theory Unbound. Queer and Feminist Interventions,* toimittaneet Robyn Warhol ja Susan S. Lanser, 123–146. Columbus: The Ohio State University Press.

Kim, Sue J. 2015. “Empathy and 1970s Novels by Third World Women.” Teoksessa *Narrative Theory Unbound. Queer and Feminist Interventions,* toimittaneet Robyn Warhol ja Susan S. Lanser, 147–165. Columbus: The Ohio State University Press.

Kuutsa, Anna. 2018. ”’Konstitpa on vaimollakin.’: Dialogikerronta yhteiskunnallisen teeman esiintuojana Maria Jotunin novellissa ’Kansantapa’”. *Avain* 2017 (4): 20–35. https://doi.org/10.30665/av.69304.

Lanser, Susan S. 2018. “Queering Narrative Voice.” *Textual Practice* 32 (6): 923–937. https://doi.org/10.1080/0950236X.2018.1486540.

Lanser, Susan S. 2015. “Toward (a Queerer and) More (Feminist) Narratology.” Teoksessa *Narrative Theory Unbound: Queer and Feminist Interventions,* toimittaneet Susan S. Lanser ja Robyn Warhol, 23–42. Chicago: Ohio State University Press.

Lanser, Susan S. 1992. *Fictions of Authority: Women Writers and Narrative Voice.* Ithaca: Cornell University Press.

McHale, Brian. 1978. “Free Indirect Discourse: a Survey of Recent Accounts.” *Poetics and Theory of Literature* 3 (2): 249–287.

Mäkelä, Maria. 2023. “The Challenges of Narrating the Welfare State in the Age of Social Media: A Narrative-Theoretical Approach.” Teoksessa *Experiencing Society and the Lived Welfare State,* toimittaneet Pertti Haapala, Minna Harjula ja Heikki Kokko, 41–63. Lontoo: Palgrave Macmillan.

Mäkelä, Maria. 2013. ”Äänellä on asiaa – Hannu Karpon tv-reportaasit ja kutsu kertomukseen.” *Lähikuva* 26 (4): 7–26. https://doi.org/10.23994/lk.121182.

Mäkelä, Maria. 2011. *Uskoton mieli ja tekstuaaliset petokset. Kirjallisen tajunnankuvauksen konventiot narratologisena haasteena.* Tampere: Tampere University Press.

O’Connor, Frank. 1965. *The Lonely Voice. A Study in the Short Story.* Lontoo: Macmillan.

Ozvalda, Margit. 2005. “Worlds apart. Schools in postcolonial Indian fiction.” Teoksessa *Cheeky Fictions: Laughter and the Postcolonial,* toimittaneet Susanne Reichl ja Mark Stein, 193–206. Boston: BRILL.

Patea, Viorica. 2012. “The Short Story: An Overview.” Teoksessa *Short Story Theories: A Twenty-First-Century Perspective,* toimittanut Viorica Patea, 1–24. Amsterdam ja New York: Rodopi.

Pettersson, Bo. 2015. “Kinds of Unreliability in Fiction: Narratorial, Focal, Expositional and Combined.” Teoksessa *Unreliable Narration and Trustworthiness: Intermedial and Interdisciplinary Perspectives,* toimittaneet Bo Pettersson ja Vera Nünning, 109–129. Berliini, München ja Boston: De Gruyter.

Pirinen, Riikka. 2024a (tulossa). ”Mielten rajoja rikkomassa. Alice Munron kerronta tajunnankuvauksen teorioiden uudistajana.” *Avain* 21 (2).

Pirinen, Riikka. 2024b (tulossa). ”Kerronnan keinoista metamoderniin tulkintaan. Kirjallinen epifania Eeva Turusen novelleissa.” Teoksessa *Metamodernismi. Kirjallisuuden ja kulttuurin muutos 2000-luvun Suomessa,* toimittaneet Salli Anttonen, Mika Hallila, Anna Helle, Heta Marttinen ja Kasimir Sandbacka. Helsinki: SKS.

Shuman, Amy. 2005. *Other People’s Stories: Entitlement Claims and the Critique of Empathy.* Urbana ja Chicago: University of Illinois Press.

Smith, Zadie. 2020/2019. “Miss Adele Amidst the Corsets”. Teoksessa *Grand Union,* 77–101. Lontoo: Penguin.

Smyth, J. E. 2016. “Organisation Women and Belle Rebels: Hollywood’s Working Women in the 1930s.” Teoksessa *Hollywood and the Great Depression: American Film, Politics and Society in the 1930s,* toimittaneet Iwan Morgan ja Philip John Davies, 66–85. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Sotirova, Violeta. 2020. “The Status of the Narrator in Modernist Fiction.” *Journal of Literary Semantics* 49 (2): 75–97.

Warhol, Robyn ja Amy Shuman. 2018. “The Unspeakable, the Unnarratable, and the Repudiation of Epiphany in ‘Recitatif’: a Collaboration between Linguistic and Literary Feminist Narratologies.” *Textual Practice* 32 (6): 1007–1025. https://doi.org/10.1080/0950236X.2018.1486549.

Warhol, Robyn ja Susan S. Lanser. 2015. “Introduction.” Teoksessa *Narrative Theory Unbound. Queer and Feminist Interventions,* toimittaneet Robyn Warhol ja Susan S. Lanser, 1–20. Columbus: The Ohio State University Press.

Young, Tory. 2018. “Futures for feminist and queer narratology.” *Textual Practice* 32 (6): 913–921. https://doi.org/10.1080/0950236X.2018.1486538.

Zunshine, Lisa. 2006. *Why We Read Fiction. Theory of Mind and the Novel.* Columbus: The Ohio State University Press.